

Ett frånfälle

Vad kan det innebära för en kvinna i vårt samhälle att välja att inte föda barn? I artikeln *Barnfri: En stigmatiserad position* får vi i en bild av de svårigheter som omgivningen åstadkommer för en sådan kvinna. Den bygger på 21 intervjuer med kvinnor mellan 29 och 54 år som valt att inte ha barn, analyserade med hjälp av Goffmans stigmatiseringsteori. En av kvinnorna säger angående omgivningens åsikter om sådana som henne som inte vill ha barn: ”Det är någonting som inte sitter fastskruvat som det ska, där”. Som sociolog kan jag bara tycka att moderniseringen ännu inte fortskridit särskilt långt.

I nästa artikel, *Flerspråkighet: Uppfattningar om minoritetsspråket som framtidsresurs*, är materialet intervjuer med 13 gymnasieelever som har turkiska, arabiska, persiska eller syrianska som modersmål. Vad kan dessa ungdomar ha för slags nytta av sina kunskaper i modersmålet? Hur ser de själva på framtiden och hur uppmuntras de av sina lärare att se på den? Analysen görs på grundval av en spatial teoribildning där nationsbegreppet delvis upplöses.

De två följande artiklarna behandlar arbetslivet och båda behandlar långsiktiga förändringar. Den ena är *Hårdare tag i arbetslivet? Åtgärder mot arbetsrelaterat våld i facklig press 1978–2004*. Den tar upp utvecklingen från ett kollektivt tänkande på 1970-talet, då man såg strukturellt på våldet på arbetsplatserna, mot ett individualistiskt, förrättsligt tänkande idag där den enskilda arbetstagaren uppmanas vara ansvarig för att skydda sig mot våld och att polisanmäla våldet. Artikeln avtäckar brister. Ett exempel: En sjuksköterska som utsatts för våld hade önskat sig få bli avlöst efter våldet: ”Att slippa ha ansvaret för nära tjugo multisjuka patienter inklusive denna totalpsykotiska patient när vi själva var chockskadade och jag hade fått en rejäl hjärnskakning”.

Den andra artikeln som behandlar arbetslivet är *Tid som välfärdsfaktor: förändrade motiv i svensk arbetstidspolicy*. Hur har svenskt arbetsliv sett på arbetstidsförkortningar? Lagar och förarbeten från 1920 års lag om åttatimmars arbetsdag till dagens flexibla arbetstider undersöks. Idag finns det en tudelning mellan den ”tidfattiga” gruppen lönearbetande fast anställda och den ”tidrika” gruppen arbetslösa eller tillfälligt anställda. Det nuvarande sättet att fördela arbetstiden mellan människor kan sägas gå stick i stäv mot det Axel Honneth kallar erkännandets praktik.

Vår gäst i detta nummer är Tom Burns, professor emeritus i sociologi vid Uppsala universitet, också knuten till Woods Institute for Environment vid Stanford. I *The Sustainability Revolution: A Societal Paradigm Shift – Ethos, Innovation, Governance Transformation* ger han en klar bild av hur den centralt oplanerade och kollektivt uppburna omvandlingen mot ett hållbart samhälle kan se ut. Burns fick sitt genombrott med boken *The Shaping of Social Organization* (1987 med Helena Flam). Han tog sin grundexamen i fysik vid Stanford, studerade sedan fysik och sociologi vid universitetet i Warszawa och doktorerade därpå i sociologi vid Stanford. Denna kombination

av naturvetenskap och samhällsvetenskap ger en god grund för hans forskning om miljön.

Det fanns en tid då vi sa att professorerna i sociologi hade ett evigt liv. Det var den tiden då ännu ingen svensk professor i det ämnet hade dött. Det är länge sedan. Nu har Uppsalasociologens professor Himmelstrand avlidit, 86 år gammal.

Ulf Himmelstrand föddes 1924 och blev professor i Uppsala som 45-åring 1969. År 1989 pensionerades han. Det är mer än tjugo år sedan dess men han fortsatte att vara aktiv och så sent som i Sociologisk Forskning nr 2 2009 bidrog han med artikeln ”Sociala normer, sociala identiteter och socialt avstånd”. För er läsare som är unga idag är det värt att berätta om honom.

Ulf:s doktorsavhandling 1960, ”Social Pressures, Attitudes and Democratic Processes”, innehåller fem olika undersökningar om politisk opinionsbildning och valdeltagande. Det är särskilt unga väljare som undersöks och Himmelstrand skiljer i sin teori mellan åsikter med fristående känslvärde (påverkade av vad som är modernt) och åsikter med bundet känslvärde (påverkade av de egna vardagliga erfarenheterna).

Av hans verk efter avhandlingen är det särskilt värt att nämna ”Beyond Welfare Capitalism” (1981), ”The Paradigm of Economic Sociology” (1985) och läroboken ”Sverige: Vardag och struktur” (1988), alla skrivna med medarbetare.

Ulf införde världen på Sociologiska institutionen i Uppsala. Han föddes i Indien och var professor vid Ibadanuniversitetet i Nigeria på 60-talet. Han hade också varit i USA i två omgångar, bland annat vid Stanford-universitetet. År 1978 ägde Internationella Sociologförbundets världskongress rum i Uppsala och då valdes Ulf till ordförande för åren 1978–1982. I den rollen reste han oerhört mycket och han kom att verka för bättre relationer mellan sociologer i öst och väst.

Med sin Afrikaanknytning gjorde han det möjligt för ett drygt tiotal väst- och östafrikanska studenter att komma till vår institution och doktorera. Just i morse besöktes jag av en av dem, Mohamed I. Farah, och det var med sorg i sitt hjärta han tog emot beskedet att Ulf gått bort. Han berättade hur i bästa mening beskyddad han hade känt sig av Ulf.

För dem som vill få en överblick över svensk och internationell sociologi från femtiotalet och framåt finns mycket att hämta i Ulf:s självbiografi ”Ögonblicket: Erinringar” (2000). Den finns fortfarande att få på antikvariat och den är på ett flärdfritt sätt överraskande humoristisk. Den får trösta oss som saknar Ulf!

Hedvig Ekerwald
Redaktör